mgr Krzysztof Kopeć
Uniwersytet Gdański
III Liceum Ogólnokształcące im. Bohaterów Westerplatte w Gdańsku

WŁASNY REGION W SZKOLNEJ EDUKACJI GEOGRAFICZNEJ WOBEC PROCESU GLOBALIZACJI

Streszczenie

W ostatnich latach coraz wyraźniej zaczynamy odczuwać potrzebę zwiększenia wymiaru w jakim jest realizowana edukacja regionalna. Bezspornym wydaje się przy tym, że musi być ona poddana odpowiedniej modernizacji. Nie ilość jest przecież ważna, ale przede wszystkim jakość. Nauczanie o własnym regionie, tak jak to było czynione przed laty, przyniesie zapewne mizerne rezultaty. Edukacja regionalna bezwzględnie musi być nowoczesna – i to nie tylko w formie (bo „stare" metody wcale nie muszą być mniej skuteczne), ale przede wszystkim w treści. Z jednej strony podlega ona konieczności spełniania wymogów współczesnego świata, z drugiej natomiast ma być zabezpieczeniem przed negatywnymi skutkami globalizacji.

Zjawisko globalizacji zachodzące we współczesnym świecie jest często postrzegane jako zagrożenie dla zachowania tożsamości narodowej, etnicznej czy lokalnej. Najprawdopodobniej w efekcie obecności Polski w Unii Europejskiej te negatywne skutki globalizacji przybiorą na sile.

Z powodu pojawienia się zagrożeń dla tożsamości narodowej i regionalnej celowym wydaje się dużo silniejsze, niż dotychczas włączenie do zakresu edukacji regionalnej problematyki specyfiki ekonomicznej regionów. Zwłaszcza analizy ich słabych i mocnych stron i w kontekście tego, dalszych szans i zagrożeń dla rozwoju. Albowiem jednym z atrybutów globalizacji jest bardzo duża mobilność ludzi. Jeśli w obliczu obecności Polski w Unii Europejskiej nie ukażemy młodym ludziom obrazu gospodarki w ich regionie oraz szans jej rozwoju, możemy zwiększyć zagrożenie, że najbardziej wartościowe osoby wyjadą z danego regionu, czy nawet Polski, w poszukiwaniu lepszych warunków samorealizacji i życia. Oczywiście podane przed chwilą działanie nie może być traktowane jako główny czynnik likwidujący zagrożenie emigracji młodych ludzi do krajów tworzących od dawna Unię Europejską, lecz na pewno może być rozpatrywany jako jeden z kilku, które należy przedsięwziąć, aby zahamować tę bardzo realną perspektywę ucieczki najbardziej wartościowych osób z Polski.

Wstęp

W ostatnich latach coraz wyraźniej zaczynamy odczuwać potrzebę zwiększenia wymiaru w jakim jest realizowana edukacja regionalna. Bezspornym wydaje się przy tym, że musi być ona poddana odpowiedniej modernizacji. Nie ilość jest przecież ważna, ale przede wszystkim jakość. Nauczanie o własnym regionie, tak jak to było czynione przed laty, przyniesie zapewne mizerne rezultaty. Edukacja regionalna bezwzględnie musi być nowoczesna – i to nie tylko w formie (bo „stare" metody wcale nie muszą być mniej skuteczne), ale przede wszystkim w treści. Z jednej strony podlega ona konieczności spełniania wymogów współczesnego świata, z drugiej natomiast ma być zabezpieczeniem przed negatywnymi skutkami globalizacji.

Celem głównym niniejszego opracowania jest zaakcentowanie większego znaczenia edukacji regionalnej na poziomie szkoły ponadgimnazjalnej jako narzędzia ochrony tożsamości narodowościowej/etnicznej i lokalnej w obliczu postępującego procesu globalizacji. Celem drugorzędnym jest zaakcentowanie konieczności szerszego włączenia problematyki z zakresu gospodarki przestrzennej na szczeblu lokalnym do nauczania z zakresu edukacji regionalnej.

Pojęcie regionu

Region chociaż jest pojęciem często używanym pozostaje wciąż terminem niejednoznacznym. Nie istnieje i zapewne też nie powstanie jedna powszechnie przyjęta jego koncepcja (por. Z. Rykiel, 2001; P. Petrykowski, 2003). Pojęcie regionu używane jest w trzech różnych lecz wzajemnie powiązanych znaczeniach odpowiadających trzem różnym pojęciom części jakiegoś obszaru (K. Dziewoński, 1967):

- region jako narzędzie badania – np. region statystyczny (np. NUTS 2, NUTS 3),
- region jako narzędzie działania – np. region administracyjny (np. województwo),
- region jako przedmiot poznania – np. tzw. region obiektywny czyli obszar cechujący się odrębnością i jednocześnie spójnością niezależnie od jego organizacji formalnej.

Według innego podejścia wyróżnia się dwie koncepcje ujmowania regionu (Z. Chojnicki, 1996):

- analityczną – w której region jest jednorodnym obszarem występowania pewnej cechy lub zespołu cech istotnych z punktu widzenia określonego problemu badawczego,
- przedmiotową – w której region jako realny obiekt społeczny lub składnik rzeczywistości społecznej w postaci pewnej całości wyodrębnionej przestrzennie może być pojmowany według orientacji społecznej (wyłącznie jako element struktury i rozwoju społecznego) i systemowym.

Według Z. Rykla (2004) w przestrzeni mogą być również wyróżnione następujące dwa układy:

- region sentymentalny – będący efektem świadomości regionalnej czyli związany z układem i zasięgiem przestrzennym związków emocjonalnych między grupami ludzkimi a ich terytorium,
- region behawioralny – będący efektem podświadomości regionalnej czyli kształtowany przede wszystkim przez czynniki ekonomiczne i społeczne, a więc inaczej poprzez zachowania przestrzenne ludzi.

Globalizacja

Globalizacja – zjawisko, o które od kilku lat na uczelniach, w mediach i na ulicach toczy się spór. Najogólniej istotę tego procesu można zdefiniować jako wzrost mobilności (ruchliwości) informacji, kapitału, towarów i osób w skali światowej (M. Dutkowski, 2002). Przyjmuje się, że zjawisko to zostało zapoczątkowane w drugiej połowie XX wieku (w 1961 roku po raz pierwszy użyto pojęcia „globalizacja") za sprawą zmian jakie zaszły w informatyce, fizyce, biotechnologiach czy telekomunikacji. Szereg przełomowych odkryć takich jak telewizja satelitarna, laser, system VHS, mikroprocesor, skaner, płyta kompaktowa, telefon komórkowy, czy wreszcie internet uruchomiło ciąg przemian nie tylko w gospodarce, ale i w innych dziedzinach życia (S. Sala, 2003). Niektórzy jednak początków globalizacji doszukują się w okresie wędrówki ludów, podbojów, w których silniejsze ludy podbijały słabsze, narzucając im swą kulturę, język, religię oraz zwyczaje. Powstały system kolonialny stworzył silne powiązania gospodarcze, społeczne i kulturalne miedzy metropoliami i koloniami. Od tego momentu świat zaczął stawać się globalną wioską. W ostatnich kilkunastu latach zachodzi to coraz intensywniej (por. A. Bonasewicz, 2003). Jedni przypisują globalizacji wszelkie biedy współczesnego świata: wojny, choroby, głód, przestępczość i terroryzm. Ale są i tacy, którzy w jej postępach widzą możliwość łatwych i szybkich rozwiązań owych nieszczęść (M. Dutkowski, 2002).

Zjawisko globalizacji zachodzące we współczesnym świecie jest często postrzegane jako zagrożenie dla zachowania tożsamości narodowej, etnicznej czy lokalnej.

Najprawdopodobniej w efekcie obecności Polski w Unii Europejskiej te negatywne skutki globalizacji przybiorą na sile. W ramach samej Unii Europejskiej funkcjonuje bardzo silna koncepcja „Europy regionów", czego wyrazem może być chociażby powołanie w 1987 r. Zgromadzenia Regionów Europy, którego celem jest artykułowanie i ochrona wspólnych interesów regionów wobec władz centralnych Unii (W. Szymańska, 2001). Natomiast jednym z narzędzi, które możemy i powinniśmy wykorzystać do osłabiania, czy wręcz przeciwdziałania negatywnym skutkom globalizacji jest właściwie przeprowadzony proces edukacji regionalnej (por. P. Zamojski, 2001).

Edukacja regionalna

Własny region może być utożsamiany z pojęciem „małej ojczyzny". Jest to przestrzeń gdzie wszystko jest znane i swojskie (A. Hibszer, 1996). Należy do niej najbliższa uczniowi miejscowość w której on mieszka, najbliższa okolica oraz otaczający to wszystko region w ujęciu geograficznym, historycznym, kulturowym, lub administracyjnym. Taki obszar obejmuje najbliższe uczniowi kręgi przestrzenne, poznawane najczęściej w sposób bezpośredni (A. Hibszer, 2004). Odpowiada to pojęciu przestrzeni egocentrycznej, rozumianej jako przestrzeń uświadamiana przez człowieka, w którego centrum znajduje się on sam i której świadomość zmniejsza się w miarę oddalania się od tego centrum (por. Y.-F. Tuan, 1987).

Dotychczas w dydaktyce geografii obowiązujące było stanowisko mówiące, iż poznanie miejscowego środowiska geograficznego stanowi podstawę wiedzy geograficznej. Po tym elemencie powinno dopiero nastąpić poznanie rodzimego kraju, następnie kontynentu, a na końcu części świata i Ziemi jako całości (por. W. Nałkowski, 1920; S. Niemcówna, 1929; G. Wuttke, 1963). Według A. Hibszera (2004) poznanie przez uczniów najpierw geografii najbliższej przestrzeni ułatwi im zrozumienie procesów geograficznych i prawidłowości występujących w innych częściach świata. Można mieć jednak pewne wątpliwości czy takie założenie jest wciąż w pełni prawdziwe. W obecnych czasach, w dobie postępującej globalizacji, przede wszystkim za sprawą dużej dostępności do informacji z najdalszych zakątków globu, może być tak, że uczeń o własnym regionie wie mniej niż o świecie czy o kontynencie. To co dawniej było dalekie, tajemnicze i obce, teraz głównie za sprawą telewizji i internetu jest powszechnie znane. Jednak z drugiej strony, własny region będący fizycznie najbliżej, ale niewidoczny w telewizji czy internecie (a tak jest najczęściej) wciąż może pozostawać nieznany. Kurczowe trzymanie się też reguły przejścia na etapach szkolnej edukacji od własnego regionu poprzez kraj, kontynent aż po świat, może prowadzić też do innego, fatalnego w skutkach efektu. Otóż nauczanie o najbliższej okolicy tylko na początku edukacji doprowadzi do pozostawienia ucznia z niewielką wiedzą o jego własnym regionie. Będzie to przecież wiedza przystosowana do percepcji kilkuletniego dziecka. Stąd wynika potrzeba wracania do tych zagadnień na późniejszych etapach edukacji. Tylko wtedy będzie budowany w świadomości ucznia kompletny obraz jego własnego regionu.

Dotychczasowe działania na rzecz edukacji regionalnej w Polsce mieściły się w dwóch nurtach. W ramach pierwszego, nazwijmy go „kulturowym", kładzie się nacisk na edukację regionalną mniejszości etnicznych i narodowościowych (por. K. Kossak–Główczewski (red.), 1998). Drugi nurt nawiązuje w swoich założeniach do jednej z fundamentalnych tradycji geograficznych a mianowicie regionalistyki (por. W. D. Pattison,

1990). Za J. Mordawskim (1998) możemy ten nurt nazwać geograficzną edukacją regionalną.

W tych dwóch nurtach obracają się dotychczasowe działania skierowane na przygotowanie nauczycieli do nauczania o regionie oraz serie podręczników dla uczniów do realizacji treści edukacyjnych (T. Michalski, 2003a).

W ramach pierwszego nurtu na pierwszy miejsce w celach edukacji wysuwa się dążenie do zachowania tożsamości etnicznej bądź narodowej. W odróżnieniu od opracowań mieszczących się w drugim nurcie – w tym bardzo ważne miejsce zajmują podręczniki i inne materiały dydaktyczne przeznaczone do kształcenia językowego. Natomiast spośród opracowań zawierających treści geograficzne wydaje się, że na szczególną uwagę zasługuje publikacja J. Borzyszkowskiego, J. Mordawskiego i J. Tredera (1999) poświęcona historii, geografii i językowi Kaszub (T. Michalski, 2003a).

W drugim nurcie możemy wyróżnić opracowania o charakterze bardziej teoretycznym, pokazujące nauczycielom jak prowadzić lekcje, na jakie treści zwracać większą uwagę, jak rozkładać akcenty na zajęciach. Za przykład opracowań tak podchodzących do edukacji regionalnej może służyć kompendium przygotowane przez Centralny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli (Edukacja..., 2001) oraz programy realizacji treści regionalnych, np. J. Angiel (1999) dla Mazowsza na poziomie gimnazjum.

Druga grupa opracowań skupia się na przygotowaniu dla nauczyciela konkretnych materiałów na temat danego regionu, które znajdą zastosowanie bezpośrednio na lekcji. Są to więc bardziej „przewodniki dydaktyczne" dla nauczyciela, niż podręczniki w tradycyjnym ujęciu. Mogą być one wykorzystywane nie tylko do pracy w szkole, lecz także przez osoby zainteresowane rozszerzeniem i pogłębieniem swojej wiedzy o własnym regionie. Za przykład tego typu opracowań może służyć cykl książek opracowany w drugiej połowie lat 90-tych przez WSiP. Stosowano w nich różne kryteria delimitacji regionu: historyczne (Z. Makieła, 1999), historyczno–administracyjne (R. Malarz, 1996), historyczno–fizycznogeograficzne (W. Stankowski, 1999), lecz najczęściej administracyjne E. Marszałek, 1999, Z. Podgórski, 1999; J. Wrona, 1996).

Dotychczas nie ma w Polsce serii podręczników do edukacji regionalnej dla uczniów, pokrywającej swoim zasięgiem cały kraj. Najambitniejszą próbą wydaje się być seria książek do edukacji regionalnej na lekcjach geografii adresowana do uczniów klas ósmych opracowana pod opieką J. Mordawskiego w Wydawnictwie M. Rożak. Podręczniki te swym zasięgiem obejmowały jedno województwo (w podziale administracyjnym funkcjonującym do końca 1998 r., tzn. na 49 województw). Niestety, po wydaniu kilku zeszytów, m. in. z powodu reformy w szkolnictwie, seria ta została zlikwidowana. Zasięg przestrzenny wydanych zeszytów ograniczony jest głównie do Polski północnej, od województwa szczecińskiego (J. Skupowa, J. Szukalski, 1994), do suwalskiego (A.–M. Rolka, T. Michalski, 1994).

Pod kierunkiem E. Sulejczak i T. Michalskiego w Wydawnictwie „Nowa Era" została podjęta próba wprowadzenia edukacji regionalnej do kształcenia podstawowego z geografii w szkole ponadgimnazjalnej. W programie nauczania E. Sołohubiak–Borchert i T. Michalskiego (2002a, 2002a, 2002c) „wydzielono" specjalny rozdział poświęcony edukacji regionalnej. Na realizację treści regionalnych przewiduje się minimum pięć godzin lekcyjnych. W ramach serii, która już prawie w całości ukazała się drukiem, zostanie wydanych łącznie pięć podręczników regionalnych: Pomorze i Mazury (T. Michalski, 2003b), Wielkopolska (P. Maluśkiewicz, 2003), Mazowsze i Podlasie (J. Angiel, 2003), Małopolska (W. Srokosz, 2003) oraz Śląsk. Wprawdzie kryterium

wyznaczenia regionów jest historyczno–geograficzno–kulturowe, lecz z przyczyn praktycznych ich delimitację oparto o obecny podział administracyjny na województwa.

Propozycja rozszerzenia edukacji regionalnej o aspekt ekonomiczny

Wspomniane powyżej modele edukacji regionalnej realizowane w naszym kraju opierały się głównie na kryteriach: kulturowym, historycznym czy geograficznym. Podbudową teoretyczną analizy regionalnej proponowanej do przeprowadzonej na lekcjach był region i tożsamość regionalna rozpatrywane z punktu widzenia historii (W. Wrzesiński, 1999), geografii (J. Runge, 1999) oraz kulturoznawstwa (P. Starosta, 1999; M. Piotrowski, 1999). Nawet w wytycznych Ministerstwa Edukacji Narodowej i Sportu do edukacji na szczeblu ponadgimnazjalnym ta ścieżka została nazwana „edukacja regionalna – dziedzictwo kulturowe w regionie" i do tych wymagań dostosowywane są obecnie proponowane modele realizacji edukacji regionalnej (na lekcjach geografii bądź historii). Należy jednakże zastanowić się, czy to wystarcza?

Z powodu pojawienia się zagrożeń dla tożsamości narodowej i regionalnej celowym wydaje się dużo silniejsze, niż dotychczas włączenie do zakresu edukacji regionalnej problematyki specyfiki ekonomicznej regionów. Zwłaszcza analizy ich słabych i mocnych stron i w kontekście tego, dalszych szans i zagrożeń dla rozwoju. Albowiem jednym z atrybutów globalizacji jest bardzo duża mobilność ludzi. Jeśli w obliczu obecności Polski w Unii Europejskiej nie ukażemy młodym ludziom obrazu gospodarki w ich regionie oraz szans jej rozwoju, możemy zwiększyć zagrożenie, że najbardziej wartościowe osoby wyjadą z danego regionu, czy nawet Polski, w poszukiwaniu lepszych warunków samorealizacji i życia. Oczywiście podane przed chwilą działanie nie może być traktowane jako główny czynnik likwidujący zagrożenie emigracji młodych ludzi do krajów tworzących od dawna Unię Europejską, lecz na pewno może być rozpatrywany jako jeden z kilku, które należy przedsięwziąć, aby zahamować tę bardzo realną perspektywę ucieczki najbardziej wartościowych osób z Polski.

Dlatego też celowym wydaje się być włączenie do wspomnianych wyżej perspektyw edukacji regionalnej, w ramach których region i tożsamość regionalna są rozpatrywane jako kategoria kulturowa, historyczna i geograficzna, również regionu jako kategorii ekonomicznej. Pomocne mogą tu być zwłaszcza opracowania geografów z zakresu gospodarki lokalnej (J. J. Parysek (red.) 1996; J. J. Parysek, 2001). Wprawdzie pewne próby takiej analizy są już zawarte we wspomnianych opracowaniach powstających pod kierunkiem E. Sulejczak i T. Michalskiego, lecz pełne wdrożenie edukacji regionalnej rozpatrującej region ekonomiczny byłoby możliwe dopiero po zmianach w ścieżkach programowych.

Podsumowanie

Procesy globalizacji we współczesnym świecie niosą za sobą poważne implikacje w zakresie społecznym i ekonomicznym. Dodatkowym czynnikiem stanowiącym zagrożenie dla tożsamości narodowej, etnicznej czy regionalnej jest endogennie zakodowana natura procesu globalizacji jako procesu rozpościerającego się między otwarcie głoszonymi tendencjami uniwersalistycznymi a skrywaną oligarchią (por. R. Piekarski, 2002). Druga grupa zagrożeń kryje się w nas samych, jak stwierdza J. Szacki (1998, s. 68) „Źródłem trudności jesteśmy przede wszystkim my sami na skutek tego, że nazbyt często wyobrażamy sobie, że pozostawanie sobą polega na tym, aby się w ogóle pod żadnym względem nie zmieniać, że posiadanie indywidualności wymaga koniecznie

manifestowania wrogości do wszystkich, którzy są od nas inni, że wreszcie, zależność ukryta i nieuświadomiona jest lepsza od ograniczeń przyjętych na zasadzie wzajemności w celu osiągnięcia określonych korzyści."

Wydaje się, że jednym z lepszych środków na chociażby częściowe przezwyciężenie zagrożeń zewnętrznych i wewnętrznych dla naszej tożsamości narodowej, etnicznej i regionalnej jest położenie większego nacisku na edukację regionalną. Edukację w której region będzie rozpatrywany nie tylko w kategoriach kulturowych, historycznych i geograficznych, lecz również jako pewien system społeczno–gospodarczy (por. Z. Chojnicki, 1996, K. Dziewoński, 1967).

Literatura:

1. Angiel J., 1999, *Program ścieżki edukacyjnej. Edukacja regionalna – dziedzictwo kulturowe Mazowsza dla gimnazjum,* Wydawnictwo Nowa Era, Warszawa.
2. Angiel J., 2003, *Geografia 2. Mazowsze i Podlasie,* Nowa Era, Warszawa.
3. Bonasewicz A., 2003, Przyczyny i skutki procesów globalizacyjnych, [w:] M. Śmigielska, J. Słodczyk (red.), Geograficzne aspekty globalizacji i integracji europejskiej, Polskie Towarzystwo Geograficzne, Uniwersytet Opolski, Opole, s. 247-251.
4. Borzyszkowski J., Mordawski J., Treder J., 1999, Historia, geografia, język i piśmiennictwo Kaszubów, Wydawnictwo M. Rożak, Gdańsk.
5. Chojnicki Z., 1996, Region w ujęciu geograficzno-systemowym, [w:] T. Czyż (red.) Podstawy regionalizacji geograficznej, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań, s. 7-43.
6. Dutkowski M., 2002, Wybrane zagadnienia społeczno-gospodarcze świata i Polski w fazie przemian, Stowarzyszenie Oświatowców Polskich, Toruń.
7. Dziewoński K., 1967, Teoria regionu ekonomicznego, Przegląd Geograficzny, t. XXXIX, z. 1, s. 33-50.
8. Edukacja regionalna. Poradnik dla nauczyciela, 2001, CODN, Warszawa.
9. Hibszer A., 1996, „Mała ojczyzna" w nauczaniu geografii, Czasopismo Geograficzne, t. LXVII, z. 1, s. 93-106.
10. Hibszer A., 2004, Koncepcja poznawania „małej ojczyzny" (najbliższej okolicy i własnego regionu) w szkolnej edukacji geograficznej, [w:] T. Michalski (red.), Region i edukacja regionalna – zarys problematyki, Wydawnictwo Bernardinum, Pelplin, s. 8-20.
11. Kossak–Główczewski K. (red.), 1998, Edukacja regionalna mniejszości narodowych i etnicznych, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk.
12. Makieła Z., 1999, Górny Śląsk, WSiP, Warszawa.
13. Malarz R., 1996, Krakowskie, WSiP, Warszawa.
14. Maluśkiewicz P., 2003, Geografia 2. Wielkopolska, Nowa Era, Warszawa.
15. Marszałek E., 1999, Pomorze Zachodnie, WSiP, Warszawa.
16. Michalski T., 2003a, Nowe wyzwania stojące przed edukacją regionalną, [w:] T. Michalski (red.), Nowe wyzwania i tematy w edukacji geograficznej, Carta Blanca, Warszawa.
17. Michalski T., 2003b, Geografia 2. Pomorze i Mazury, Nowa Era, Warszawa.
18. Mordawski J., 1998, Geograficzna edukacja regionalna, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk.
19. Nałkowski W., 1920, Zarys metodyki geografji, M. Arct, Poznań-Łódź-Lublin.
20. Niemcówna S., 1929, Dydaktyka geografii, Książnica-Atlas, Lwów-Warszawa.
21. Parysek J. J. (red.), 1996, Rozwój lokalny i lokalna gospodarka przestrzenna, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań.
22. Parysek J. J., 2001, Podstawy gospodarki lokalnej, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań.
23. Pattison W. D., 1990, The Four Traditions of Geography, Journal of Geography, Vol. 89, No 5, s. 202–206.
24. Petrykowski P., 2003, Edukacja regionalna. Problemy podstawowe i otwarte, Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń.
25. Piekarski R., 2002, Uniwersalizm czy zamaskowana oligarchia – obawy i nadzieje w obliczu procesów globalizacyjnych, Pieniądze i Więź, Nr 3–4(16–17), s. 41–53.
26. Piotrowski M., 1999, Region i tożsamość regionalna w świetle badań etnograficznych [w:] A. Matczak (red.) Badania nad tożsamością regionalną. Stan i potrzeby, Prace Krajowego Ośrodka Dokumentacji Regionalnych Towarzystw Kultury, Nr 34, Łódź–Ciechanów, s. 54–60.
27. Podgórski Z., 1999, Region Kujawsko–Pomorski, WSiP, Warszawa.

28. Rolka A.–M., Michalski T., 1994, Geografia województwa suwalskiego. Podręcznik pomocniczy do nauki geografii w kl. VIII, Wydawnictwo M. Rożak, Gdańsk.
29. Runge J., 1999, Region, regionalizacja oraz świadomość i tożsamość regionalna w świetle badań geograficznych [w:] A. Matczak (red.) Badania nad tożsamością regionalną. Stan i potrzeby, Prace Krajowego Ośrodka Dokumentacji Regionalnych Towarzystw Kultury, Nr 34, Łódź–Ciechanów, s. 31–39.
30. Rykiel Z., 2001, Krytyka teorii regionu społeczno-ekonomicznego, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Finansów i Zarządzania w Białymstoku, Białystok.
31. Rykiel Z., 2004, Region a chaos percepcyjny, [w:] T. Michalski (red.), Region i edukacja regionalna – zarys problematyki, Wydawnictwo Bernardinum, Pelplin, s. 42-46.
32. Sala S., 2003, Próba delimitacji procesów globalizacji, [w:] M. Śmigielska, J. Słodczyk (red.), Geograficzne aspekty globalizacji i integracji europejskiej, Polskie Towarzystwo Geograficzne, Uniwersytet Opolski, Opole, s. 349-350.
33. Skupowa J., Szukalski J., 1994, Geografia województwa szczecińskiego. Podręcznik pomocniczy do nauki geografii w kl. VIII, Wydawnictwo M. Rożak, Gdańsk.
34. Sołohubiak–Borchert E., Michalski T., 2002a, Geografia. Program nauczania dla liceum ogólnokształcącego, liceum profilowanego i technikum. Kształcenie ogólne w zakresie podstawowym, Wydawnictwo „Nowa Era", Warszawa.
35. Sołohubiak–Borchert E., Michalski T., 2002b, Geografia. Program nauczania dla liceum ogólnokształcącego, liceum profilowanego i technikum. Kształcenie ogólne w zakresie podstawowym i rozszerzonym, Wydawnictwo „Nowa Era", Warszawa.
36. Sołohubiak–Borchert E., Michalski T., 2002c, Klocki geograficzne [w:] K. Hall (red.) Program szkolny. Klocki autonomiczne dla liceum ogólnokształcącego, profilowanego i technikum, Gdańska Fundacja Oświatowa i Wydawnictwo „Nowa Era", Warszawa, s. 87–97.
37. Srokosz W., 2003, Geografia 2. Małopolska, Nowa Era, Warszawa.
38. Stankowski W., 1999, Wielkopolska, WSiP, Warszawa.
39. Starosta P., 1999, Tożsamość regionalna w perspektywie socjologicznej [w:] A. Matczak (red.) Badania nad tożsamością regionalną. Stan i potrzeby, Prace Krajowego Ośrodka Dokumentacji Regionalnych Towarzystw Kultury, Nr 34, Łódź–Ciechanów, s. 40–53.
40. Szymańska W., 2001, Globalizacja – wyzwania i zagrożenia, Difin, Warszawa.
41. Tuan Y.-F., 1987, Przestrzeń i miejsce, PIW, Warszawa.
42. Wrona J., 1996, Rzeszowskie, WSiP, Warszawa.
43. Wrzesiński W., 1999, Region i tożsamość regionalna w świetle badań historycznych [w:] A. Matczak (red.) Badania nad tożsamością regionalną. Stan i potrzeby, Prace Krajowego Ośrodka Dokumentacji Regionalnych Towarzystw Kultury, Nr 34, Łódź–Ciechanów, s. 18–30.
44. Wuttke G., 1963, Ćwiczenia i wycieczki w nauczaniu geografii, PZWS, Warszawa.
45. Zamojski P., 2001, Emancypacja czy adaptacja: współczesne wyzwania edukacyjne wobec globalizacji i wizji cyberkultury kapitalistycznej, Pieniądze i Więź, Nr 4(13), s. 13–21.
46. Szacki J., 1998, Tożsamość narodowa w obliczu otwartej przestrzeni europejskiej [w:] Tożsamość narodowa a ruch regionalny w Polsce, Prace Krajowego Ośrodka Dokumentacji Regionalnych Towarzystw Kultury, Nr 30, Ciechanów, s. 62–68.

Own region in school geography education vs. globalization

Abstract

In recent years we have been noticing a need to expand the extent to which regional education is dealt with. Undoubtedly, it seems that it must be subject to a certain modification. Teaching about one's own region, in the way it was done in the past, is likely to bring rather mediocre results. On the one hand, regional education must follow the necessity to meet the requirements of the contemporary world; on the other hand, however, it must be a protection against the negative effects of globalization.

The activities in favor of regional education in Poland so far have been mainly based on cultural, historic, and geographic criteria. Yet, one must consider the question whether it is enough. Due to the appearance of threats to national and regional identity caused by globalization, a higher than so far involvement of the economic specificity of regions in the curricula of regional education seems very reasonable. Particularly, the analyses of strengths and weaknesses, and in this context further opportunities and threats to development, are required.